

PIESE DE BRONZ PREISTORICE DIN COLECȚIILE MUZEULUI DE ISTORIE ONEȘTI

Ioan Vasiliu

Abstract: The paper presents new bronze objects from the collections of the Municipal Museum of history. First, there are a socketed axe of Transylvanian type discovered from the area of Onești. It is dated to Ha A period and present close parallels to hoards of Transylvania. Dimensions: length = 118 mm, width = 35 mm, maximum width of the blade = 53 mm, weight = 390 g (Pl. I/1 a-c).

The second is a socketed axe of Transylvanian typ discovered a Borzești. From a typological point of view, can be subsumed under the typ A – subtype A2, Eastern Transylvanian version of the socketed axe in Mircea Rusu's classifications of the Transylvanian socketed axe and may be dated to Br.D – Ha A 1 period. Dimensions: length = 125 mm, width = 43 mm, maximum width of the blade = 41 mm, weight = 410 g (Pl. I/2 a-c).

Keywords : *Moldova, Bronze Age, socketed axe.*

Municipiul Onești, este situat în depresiunea Tazlău-Cășin, cunoscută și sub denumirea de depresiunea Onești, cel mai sudic compartiment al Subcarpaților Moldovei, la confluența râului Trotuș cu Oituzul, Cășinul și Tazlăul.

Puținele vestigii arheologice cunoscute de pe actualul teritoriu administrativ al localității¹, ne determină să punem în circuitul științific o piesă din bronz, fără specificarea exactă a punctului în care a fost descoperită, donată Muzeului Municipal de Istorie în anul 1980 de către Catrințaru Ramona, la acea vreme elevă la Școala generală nr. 8 din municipiu.

Piesa pe care dorim să o prezentăm, face parte din categoria așa-numitului celt de tip transilvănean, conform tipologiei elaborată de către M. Rusu, care a stabilit trei tipuri principale, fiecare cu mai multe variante².

Celtul are formă zveltă, cu fețele înguste având marginile ridicate. Orificiul pentru fixarea cozii, oval în secțiune, are marginea dreaptă și profilată, cu o mică știrbitură, produsă probabil de către descoperitor.

¹ C. Buzdugan, **Descoperiri arheologice în depresiunea Onești**, în *Carpica* 1, 1968, p. 103, 106-107; idem, **Necropola getică de la Slobozia**, în *Carpica* 1, 1968, p. 77-94.

² M. Rusu, **Depozitul de bronzuri de la Balșa**, în *Sargeția*, 4, 1966, p. 17-40.

Este prevăzut cu o urechiușă trasă direct din buză și îndoită la mijloc. Corpul drept se lățește ușor către tăișul arcuit, cu evidente urme de întrebuințare. A fost turnat în tipar bivalv, urmele bavurii observându-se pe muchiile piesei. Sub bordura orificiului pentru fixarea cozii decorul constă dintr-o nervură orizontală din care pornesc alte trei nervuri dispuse în formă de V.

Piesa are următoarele dimensiuni: lungimea = 118 mm; lățimea la mijloc = 35 mm; lățimea la orificiul pentru fixarea cozii = 46 mm; lățimea tăișului = 53 mm; diametrul interior al orificiului pentru fixarea cozii = 35 mm; adâncimea orificiului pentru fixarea cozii = 75 mm; greutatea = 390 de grame. Inv.nr. 2.477.

În privința formei, exemplarul de la Onești poate fi atribuit tipului B, varianta 4, după tipologia întocmită de către M. Rusu³, tipul cu fațetări laterale, cu deosebirea esențială că liniile verticale nu pornesc din zona centrală, ci sunt paralele cu marginile fețelor laterale și se unesc cu acestea în unghi ascuțit în apropierea tăișului (Pl. I/1 a-c).

Pe teritoriul Moldovei descoperiri fortuite, oarecum similare ca formă, nu însă și ca decor – nervurile în formă de V fiind ușor curbate către toartă – provin de pe teritoriul județului Neamț, de la Țibucani⁴, atribuit grupului cultural Corlăteni⁵; din județul Botoșani, din localitatea Tudora, punctul *La Huci* – încadrat larg în Epoca bronzului⁶; din județul Iași, comuna Stolniceni-Prăjescu, satul Brătești, punctul *La Fântână*⁷ și din județul Vaslui, dintr – un punct necunoscut aflat în zona orașului Huși, atribuite perioadei Ha.B1⁸. Decorul de nervuri dispuse în V apare și pe exemplarul descoperit în vatra satului Siminicea din județul Suceava, însoțit de nervuri circulare⁹.

³ *Ibidem*, p. 25-26, fig. 2/B 4.

⁴ M. Petrescu-Dîmbovița, **Contribuții la problema sfârșitului epocii bronzului și începutul epocii fierului în Moldova**, în *SCIV*, 4, 1953, 3-4, p. 465, 468, fig. 14/5.

⁵ A. László, **Începuturile epocii fierului la est de Carpați**, Bibliotheca Thracologica, VI, 1994, p.146, fig. 78/8.

⁶ Al. Păunescu, P. Șadurschi, V. Chirica, **Repertoriul arheologic al județului Botoșani**, I, 1976, p. 278; P. Șadurschi, **Piese metalice din epoca bronzului descoperite pe teritoriul județului Botoșani**, în *Hierasus*, 7-8, 1989, p. 172, fig. 8/3.

⁷ V. Chirica, M. Tanasachi, **Repertoriul arheologic al județului Iași**, 2, 1985, p. 376, fig. 46/5.

⁸ C. Ionomu, **Noi date arheologice despre județul Vaslui rezultate dintr-o donație**, în *ArhMold*, 23-24, 2000-2001, p. 275, fig. 3/2; 7/1.

⁹ M. Ignat, **Noi descoperiri de piese de bronz în zona Sucevei**, în *Suceava*, XX, 1993, p. 376, fig.1/5.

Cu patru nervuri în formă de V, pornind direct din marginea reliefată, a fost decorat unul dintre cele două celturi ce alcătuiau micul depozit de la Ocnîța (jud. Dâmbovița), atribuit etapei Ha.A 1¹⁰.

Decorul unghiular, asemănător cu cel de pe celtul de la Onești, însă cu variații atât în privința numărului nervurilor circulare, cât și a celor dispuse în formă de V, apare în perioada Ha.A 1, seria Cincu-Suseni, în depozitele de la Bogata¹¹, Dîpșa¹², Galoșpetreu¹³, Gușterița II¹⁴, Păltiniș¹⁵, Suseni¹⁶, Șpălanca II¹⁷, Uioara de Sus¹⁸. Pentru Ha.B 1, piese cu un astfel de decor sunt cunoscute în depozitele atribuite seriilor Boldești și Moigrad-Tăuteu, în depozitul de la Boldești¹⁹, Suatu²⁰, Șoarș²¹, Șpălanca I²², Zagon I²³, în Ha.B 2 sunt prezente în seria Sângeorgiu de Pădure-Fizeșu Gherlii, în depozitul de la Cămin²⁴, pentru ca în Ha.B3 să fie documentate în seria Șomartin-Vetiș, în depozitul de la Ghirișu Român²⁵.

¹⁰ I. Chicideanu, **Depozitul de bronzuri de la Ocnîța (jud. Dâmbovița)**, în *SCIVA*, 30, 1979, 4, p. 607, 609, fig. 1/c-d.

¹¹ M. Petrescu-Dîmbovița, **Depozitele de bronzuri din România**, București, 1977, p. 85, pl. 121/2; M. Rusu, **op.cit.**, p. 35, nr. 17.

¹² M. Petrescu-Dîmbovița, **op.cit.**, p. 92-93, pl. 137/11-12; M. Rusu, **op.cit.**, p. 35, nr. 53; H. Ciugudean, S.A. Luca, A. Georgescu, **Depozitul de bronzuri de la Dîpșa – The bronze hoard from Dîpșa**, Bibliotheca Brukenthal, V, Sibiu, 2006, p. 20-21, 37, cat. 151, 153-155, 164, 169-170, pl. XXI/1, 3; XXII/1-2; XXIII/6; XXV/1-2.

¹³ M. Petrescu-Dîmbovița, **op.cit.**, p. 94-95, pl. 114/15; T. Bader, **Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei. Cultura pretracică și tracică**, București 1978, p. 124-125, pl. LXXIII/4; M. Rusu, **op.cit.**, p. 36, nr. 62.

¹⁴ M. Petrescu-Dîmbovița, **op.cit.**, p. 95-97, pl. 149/2; M. Rusu, **op.cit.**, p. 36, nr. 70.

¹⁵ M. Petrescu-Dîmbovița, **op.cit.**, p. 101, pl. 169/1.

¹⁶ **Ibidem**, p. 107, pl. 188/1; M. Rusu, **op.cit.**, p. 37, nr. 125.

¹⁷ M. Petrescu-Dîmbovița, **op.cit.**, p. 111, pl. 194/11; M. Rusu, **op.cit.**, p. 37, nr. 131.

¹⁸ M. Petrescu-Dîmbovița, **op.cit.**, p. 114-117, pl. 218/7-8; M. Rusu, **op.cit.**, p. 38, nr. 143.

¹⁹ M. Petrescu-Dîmbovița, **op.cit.**, p. 139, pl. 340/1-2.

²⁰ **Ibidem**, p. 135, pl. 322/9; M. Rusu, **op.cit.**, p. 37, nr. 124; H. Ciugudean, S.A. Luca, A. Georgescu, **Depozite de bronzuri preistorice din colecțiile Brukenthal (I) – Prehistoric bronze hoards in the Brukenthal collection (I)**, Bibliotheca Brukenthal, XXXI, Sibiu 2008, p. 51, nr. 71.

²¹ **Ibidem**, p. 135, pl. 324/2; H. Ciugudean, S.A. Luca, A. Georgescu, **op.cit.**, p. 31, pl. VII/1-2.

²² M. Petrescu-Dîmbovița, **op.cit.**, p. 135-136, pl. 325/6-9; M. Rusu, **op.cit.**, p. 37, nr. 131; H. Ciugudean, S.A. Luca, A. Georgescu, **op.cit.**, p. 51, nr. 77.

²³ M. Petrescu-Dîmbovița, **op.cit.**, p. 138, pl. 336/8; H. Ciugudean, S.A. Luca, A. Georgescu, **op.cit.**, p. 52, nr. 94.

²⁴ M. Petrescu-Dîmbovița, **op.cit.**, p. 141, pl. 344/11; T. Bader, **op.cit.**, p. 121-122, LXXXII/5, 8.

²⁵ M. Petrescu-Dîmbovița, **op.cit.**, p. 145, pl. 359/7-8; H. Ciugudean, S.A. Luca, A.

V.A. Dergacev încadrează celturile având forma și decorul asemănătoare celui descoperit întâmplător la Onești, tipului Peterd, varianta Kisapati, atribuit orizontului cronologic al perioadei Ha.A 1²⁶.

Fiind descoperire întâmplătoare, informațiile referitoare la contextul în care a fost găsit, lipsesc cu desăvârșire, ceea ce îngreunează atribuirea sa din punct de vedere cronologic. Ținând cont de faptul că celtul de la Onești, după formă, poate fi încadrat în tipul B, varianta 4 și că exemplarele circumscrise acestuia se găsesc în număr mare în depozitele ce aparțin seriei Cincu-Suseni²⁷, îl putem atribui perioadei Ha.A, fiind contemporan seriei mai sus amintite.

Celtul de la Onești nu constituie o apariție izolată, în arealul din care provine, în punctul „Prundiș” de pe raza localității Borzești, punct situat pe terasa inferioară a Trotușului²⁸, fiind descoperit, în anul 1963, un alt celt²⁹.

Piesa, fără urechiușă, datorită unui viciu de turnare, are corpul zvelt, buza fiind dreaptă, ușor rotunjită la colțuri, cu marginea trasă în afară. Orificiul pentru fixarea cozii, de formă ovală, are profilul vertical și interior tronconic. Corpul este aproape dreptunghiular, tăișul, foarte puțin lățit, prezentând urme de utilizare. Pe fețele laterale, decorul constă din două triunghiuri având una dintre laturile lungi prelungită până aproape de tăiș. Corpul piesei este acoperit în întregime de patină de culoare verde închis.

Celtul are următoarele dimensiuni: lungime = 125 mm; lățimea la mijlocul piesei = 43 mm; lățimea în dreptul orificiului pentru fixarea cozii = 51 mm; lățimea tăișului = 49 mm; diametrul interior al orificiului pentru fixarea cozii = 32 mm; adâncimea orificiului pentru fixarea cozii = 80 mm; greutatea = 410 g. Inv. 1.636 (Pl. I/2 a-c).

Din punct de vedere tipologic, piesa descoperită întâmplător la Borzești, face parte din tipul A, varianta 2 după clasificarea propusă de către M. Rusu pentru celturile de tip transilvănean³⁰.

Piese cu urechiușă incompletă datorită defectelor de turnare,

Georgescu, **op.cit.**, p. 49, nr. 34.

²⁶ V.A. Dergacev, **Piese de metal – referințe la geneza problemei culturilor Hallstattului timpuriu din regiunea carpato-danubiano-nord-pontică**, în *Thraco-Dacica*, XVIII, 1-2, 1997, p. 151, fig. 8/1-2.

²⁷ Al. Vulpe, V. Căpitanu, **Depozitul de bronzuri de la Gioseni**, în *Carpica*, XX, 1989, p. 72.

²⁸ C. Buzdugan, **Cîteva celturi provenite din descoperiri fortuite**, în *MemAntiq*, 2, 1970, p. 487-488, fig. 1/1a-1b.

²⁹ Idem, **Descoperiri arheologice în depresiunea Onești**, în *Carpica*, 1, 1968, p. 106-107.

³⁰ M. Rusu, **op.cit.**, p. 24-25, fig. 1/A 1.

atribuite variantei A1, sunt documentate în depozitul de la Dipșa³¹.

Fără pretenția de a oferi o listă completă a analogiilor pentru piesa de la Borzești, le cităm pe cele din seria Râsești-Băleni, din depozitele de la Doljești³², Heleșteni³³, Negrești³⁴, Ruginoasa³⁵, din seria Drajna de Jos-Oinac, din depozitul de la Oinac³⁶, precum și pe cele din depozitele seriei Uriu – Domănești de la Aleșd³⁷, Balșa³⁸, Corund³⁹, Miercurea Ciuc⁴⁰. Paralele găsim și în seria Cincu-Suseni, în depozitele de la Ilișeni⁴¹, Gușterița II⁴², Șpălanca II⁴³, Uioara de Sus⁴⁴, Valea lui Mihai⁴⁵, Zlatna III⁴⁶.

Despre celturi asemănătoare celui de la Borzești, V.A. Dergacev afirmă că aparțin grupei est carpatice-transilvănene, tipului Ruginoasa, varianta Drajna de Jos, apărut în zona cursului mijlociu al Siretului, de unde se transmit în arealul culturilor Sabatinovka și Noua, iar în decursul perioadelor Bz.D – HaA 1, în Transilvania centrală și de sud-est⁴⁷.

Pe baza analogiilor, celtul de la Borzești poate fi atribuit perioadei Br.D.– Ha. A 1 și paralelizat cu depozitele aparținând seriei Uriu-Domănești.

³¹ H. Ciugudean, S.A. Luca, A. Georgescu, **op.cit.**, p. 19, 36, cat. 139-140, pl. XVII/1-2; XL/1.

³² M. Petrescu-Dâmbovița, **Date noi relativ la descoperirile de obiecte de bronz de la sfârșitul epocii bronzului și începutul Hallstatt-ului din Moldova**, în *ArhMold*, II-III, 1964, p. 255, fig. 4/1; idem, **op.cit.**, p. 75, pl. 80/1; M. Rusu, **op.cit.**, p. 36, nr. 55.

³³ I. Mitrea, **Depozitul de bronzuri de la Heleșteni**, în *MemAntiq*, III, 1971, p. 183-184, fig. 1/1; 3/1; M. Petrescu-Dâmbovița, **op.cit.**, p. 75, pl. 82/4.

³⁴ M. Petrescu-Dâmbovița, **op.cit.**, p. 76, pl. 84/1; M. Rusu, **op.cit.**, p. 36, nr. 85.

³⁵ M. Ursachi, **Depozitul de obiecte de bronz de la Ruginoasa**, în *Carpica*, I, 1968, p. 27, 29, fig. 2/1; M. Petrescu-Dâmbovița, **op.cit.**, p. 77, pl. 849/1.

³⁶ M. Petrescu-Dâmbovița, **op.cit.**, p. 78-79, pl. 89/1-2; M. Rusu, **op.cit.**, p. 36, nr. 87.

³⁷ M. Petrescu-Dâmbovița, **op.cit.**, p. 51, pl. 21/2; M. Rusu, **op.cit.**, p. 35, nr. 3.

³⁸ M. Rusu, **op.cit.**, p. 18-19, pl. I/5-6; M. Petrescu-Dâmbovița, **op.cit.**, p. 52, pl. 23/4.

³⁹ M. Petrescu-Dâmbovița, **op.cit.**, p. 55-56, pl. 36/3-4; M. Rusu, **op.cit.**, p. 35, nr. 39.

⁴⁰ M. Petrescu-Dâmbovița, **op.cit.**, p. 63-64, pl. 54/1.

⁴¹ G. Foiț, **Depozitul de obiecte de bronz de la Ilișeni (raionul Botoșani, regiunea Suceava)**, în *ArhMold*, II-III, 1964, p. 462, fig. 1/1-2; M. Petrescu-Dâmbovița, **op.cit.**, p. 255-256; idem, **op.cit.**, p. 119-120, pl. 279/1-2; M. Rusu, **op.cit.**, p. 36, nr. 75; P. Șadurschi, **op.cit.**, p. 159-160, fig. 1/1-2.

⁴² M. Petrescu-Dâmbovița, **op.cit.**, p. 95-97, pl. 147/9; M. Rusu, **op.cit.**, p. 36, nr. 70.

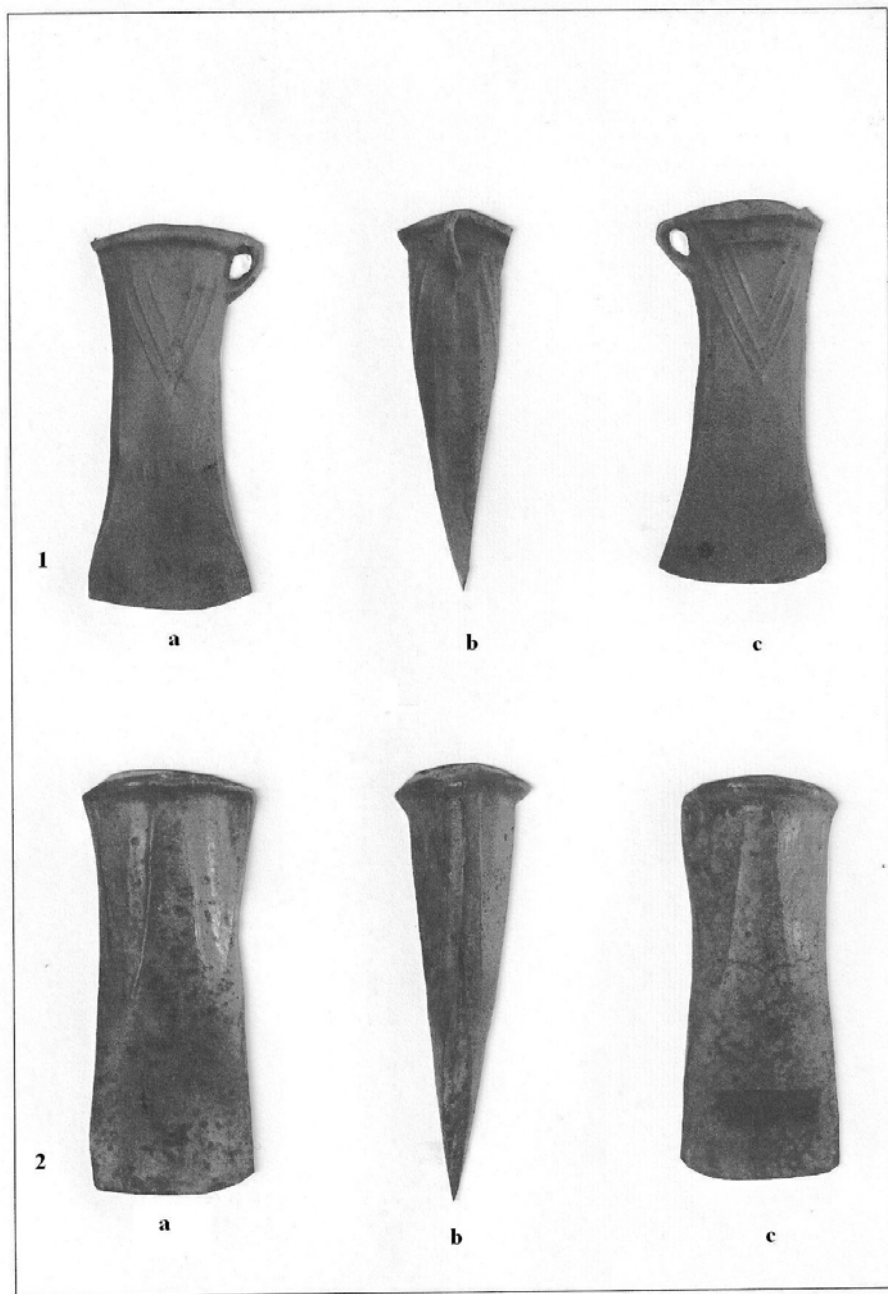
⁴³ M. Petrescu-Dâmbovița, **op.cit.**, p. 108-112, pl. 193/1; M. Rusu, **op.cit.**, p. 37, nr. 131.

⁴⁴ M. Petrescu-Dâmbovița, **op.cit.**, p. 114-116, pl. 216/5; M. Rusu, **op.cit.**, p. 38, nr. 143.

⁴⁵ M. Petrescu-Dâmbovița, **op.cit.**, p. 118-119, pl. 275/9; M. Rusu, **op.cit.**, p. 38, nr. 147.

⁴⁶ M. Petrescu-Dâmbovița, **op.cit.**, p. 119, pl. 278/1; M. Rusu, **op.cit.**, p. 38, nr. 154.

⁴⁷ V.A. Dergacev, **op.cit.**, p. 145-146, fig. 5. III/2, hărțile 8-10.

Pl. I / 1 a-c Celtul de la Onești; **2 a-c** Celtul de la Borzești.

Pl. I / 1 a-c Bronze socketed axe from at Onești; **2 a-c** Bronze socketed axe from at Borzești.